

A migráció hatása a népesség elôszámítására

A nemzetközi vándormozgalmak kihatása a romániai magyar kisebbség demográfiai alakulására, pontosabban a migráció, mint a népességfogyás oka, kiemelt figyelemnek örvendett az utóbbi év során a témában publikált elemzésekben¹. Mi több, ezek a tanulmányok, a lehetőségekhez mérten, jól dokumentáltan számszerűsítették a romániai magyarság nemzetközi, kiemelten a Magyarország irányú elmozdulását, figyelembe véve annak különböző formáit (kitelepedés, hosszú távú munkavállalás, fekete munka stb.) és vonzatait. Annak ellenére, hogy a jelen tanulmánynak nem célja a migrációs veszteségek volumenének és a természetes népmozgalmi, illetve az asszimilációs folyamatokhoz viszonyított arányainak pontosítása, táblamellékleteiben megtalálhatóak azon adatsorok jelentős része amelyekre a témában eddig megjelent tanulmányok a romániai magyar migrációs veszteség becslésében hivatkoznak. Célkitűzésünk szerényebb, egy háttér tanulmányt, néhány szempontot szeretnénk szolgáltatni a migrációs folyamatok kapcsán megfogalmazott demográfiai fejtegetések értelmezéséhez.

Migrációs elôtörténet

Az Erdély területén élô magyarság elsô, tömegeket megmozgató modernkori kivándorlása, a XIX. század végi XX. század eleji, a korszakra jellemzô demográfiai átmenet² és gazdasági és társadalmi szerkezetváltás kontextusában körvonalazódott, és ezen tényezôk által meghatározottan strukturálódott³. Sajnos a háború és az impériumváltás kontextusában bekövetkezett népmozgalmi folyamatok rátevôdtek erre a migrációs hullámra, tehát nehéz pontosan idôben behatárolni és számszerűsíteni az ebben a kontextusban bekövetkezett erdélyi magyar kivándorlást. Például Venczel József, aki ezt az elvándorlási hullámot a Székelyföld sajátos kontextusában elemzi, egészen átfogó, több mint hatvan éves idôintervallumot (1880-1942) tekint mérvadónak.

Csak jelezzük, hogy a Venczel által meghatározott 1880-as évhatár egyáltalán nem konvencionális, hisz az erdélyi demográfiai trendeket történelmi perspektívákban elemzô Varga szerint is ez az az idôszak, amikor már határozottan állítható a természetes szaporulat arányszámainak a jelentôs mértékû növekedése⁴.

Annak ellenére, hogy az elemzések jelenlegi állása szerint nem lehet egyértelmûen behatárolni az elsô modernkori kivándorlási hullám viszonylag pontos idôbeni kiterjedését, tény marad, hogy a XX. századot megelőzô két, illetve a századfordulót követô három-négy évtizedében az Erdély területérôl kiinduló vándormozgalmak jelentôs mértékben felerôsödtek. Varga Árpád számításai szerint 1869-1920 között Erdély jelenlegi területét hozzávetôleg 520 000 személy (összevontan, minden Erdély területén élô nemzetiséget beleszámítva) hagyta el. Tekintettel arra, hogy a visszatérôk száma alig haladta meg a százezret, az ebben a periódusban lezajlott vándormozgalmak népességvesztesége 310 000 - 320 000 között volt (Varga E. Á., 1998:131). A magyarokat illetôen hozzávetôleges képünk van arról, hogy ebben a folyamatban milyen mértékben vettek részt. Például az 1901-1910 között lezajlott kivándorlási hullámban (hozzávetôleg 250 kivándorló és 100000 visszavándorló), a magyarok az össznépségen belüli arányukhoz viszonyítottan kisebb arányban vettek részt (hozzávetôleg 50 000 kivándorló)⁵. Ha a Venczel József által meghatározott nagyobb idôintervallumot vesszük figyelembe és a Székelyföldre vonatkozó elemzésébôl indulunk ki, az alapvetôen gazdasági motivációknak betudható századforduló környéki erdélyi magyar népességveszteség jóval nagyobbra becsülhetô (Venczel J. 1988a, 1988b). A Venczel által elemzett periódusban (1880-1942) csak Székelyföldrôl 140 000⁶ személy vándorolt el többnyire a Kárpátokon túli Románia területeire⁷ és az Egyesült Államokba (1988a:117). Mindezek alapján nem túlzott, ha a gazdasági struktúraváltás és a természetes népmozgalmi folyamatok felszálló ágazatában körvonalazódott és lefolyt migrációs folyamatoknak betudható magyar népességveszteség alsó határát 100 000-re becsüljük.⁸

Ha az elôbbieken körvonalazott vándormozgalmi folyamatban résztvevôk alapvetô motivációja gazdasági jellegû lehetett, az elsô világháború és az impériumváltás kontextusában bekövetkezett menekülési és vándorlási hullám során, az 1918-1922 közötti periódusban, az elmozdulást a különbözô társadalmi és foglalkoztatási kategóriákat differenciáltan érintô létbizonytalanság motiválhatta, illetve a politikai és etnikai viszonyulások azon sajátos ötvözete, amelyet Brubaker etnikai kiválási folyamatnak (*movement of ethnic unmixing*) nevezett el (Brubaker, R. 1998). Ez a sajátos elmozdulási folyamat a politikai tér (kultur-) nemzeti alapokon történô átszervezésének a következménye, és

hogy a kilépési térségben érzékelt etnikai alapú feszültségek, valamint a vándorlási céltérség kapcsán érzett (szimbolikus és kulturális) affinitások, különböző erősséggel, de egyszerre megnyilvánuló taszító és szívó hatásainak az eredője. Mindebben a kontextusban 1918-1922 között az utódállamok területéről, a trianoni magyar területekre mindösszesen 350 000 személy települt át, nagy részük, 197 000 személy, Erdélyből (Kocsis K., Kocsisné Hodos E. 1991:11).

A következő jelentős mértékű kivándorlási hullám a második világháborús területi változásokhoz, illetve a háborús eseményekhez kapcsolódó, az első világháborút követő vándormozgalmaknál jóval összetettebb képet mutató vándormozgalmak jelentik. Az első mozzanatot az 1938-1941 közötti (Erdély vonatkozásában az 1940 augusztusi) területi változások kontextusában megindult vándormozgalmak jelentik. Az anyaországi területekről, az akkor Magyarországhoz visszacsatolt területekre, mindössze (családtagostól számítva) ötvenezer közalkalmazott települt át, nagyrészt Észak-Erdélybe (Stark T., 2001:34). Ugyanakkor az akkori határokon kívüli magyarság jelentős mértékben vándorolt át a magyar állam által ellenőrzött területekre, számukat Stark 210000-re becsüli, kihangsúlyozva, hogy többségük Észak-Erdélyben, illetve a Délvidéken telepedett meg (Stark T. 2001:34). Az államigazgatásilag két részre szakadt erdélyi térségek között, egy Románia és Magyarország között érvényben levő *önkéntes lakosságcsere* folyamatának a törvényes kereteit biztosító egyezmény kontextusában több mint 400 ezer személy mozdult el. Az Észak-Erdélyből mintegy 220000 román nemzetiségű kitelepülőt 190 000 Dél Erdélyből és Bánságból betelepülő magyar⁹ váltotta fel (Schechtman, J. 1948:159, idézi Stark T. 2001:34, L. Balogh B. 1999:250-251).

A front közeledése, illetve a magyar közigazgatás kivonulása Erdélyből újabb, ezúttal az anyaország fele tartó menekülthullámot idézett elő. Tekintettel arra, hogy az akkor menekülők között, az 1940 előtti lakhely országát illetően, több kategória is megkülönböztethető (az 1940 után észak-erdélyi területekre visszatelepülők, a magyar közigazgatással érkező anyaországi közalkalmazottak és családtagjaik, valamint az őslakos magyarság), nehéz pontos képet alkotni az ekkor elmozdulók számáról. Hozzávetőleg a legjobb képet a régió stabilizálódása után, 1949-ben végzett magyar népszámlálás adatai nyújtják, miszerint az akkori Magyarország népességéből 102721 személy 1938 márciusa előtt Románia területén élt (Stark T. 2001:34).

Tehát a XIX. századvég sajátos demográfiai és gazdasági kontextusában, a két világháború eseményeinek és az impériumváltásoknak betudhatóan, hozzávetőleg hat-hét évtized alatt összesen (legkevesebb) 400 000 magyar hagyta el végleg Erdély térségét, nagytöbbségük az anyaország irányában.

A kommunista rendszerek uralma a nemzetközi migrációs folyamatok fokozott ellenőrzését jelentette. Ez az elemzésünk szempontjából két dolgot jelentett: egyrészt a magyarországi bevándorlás viszonylag alacsony szinten tartását és a romániai (nagyságában váltakozó mértékű) kivándorlás fokozott ellenőrzését.

A magyarországi immigráció 1947-től egészen a nyolcvanas évek közepéig évi átlag 1500-2000 (többségben szomszédos államokban élő magyar nemzetiségű) bevándorlót jelentett (Tóth P. P. 1997:38).

Habár a romániai kivándorlást fokozott mértékben ellenőrizték, mai nem föltétlenül a kivándorlási folyamatok alacsony szinten tartását¹⁰, hanem a népesség bizonyos kategóriáinak a szelektív (a román hatóságok által egyfajta csendestársaként támogatott) kivándorlását jelentette. Ez először a zsidóság¹¹ tömeges elvándorlását majd a szászok¹² ellenőrzött (és diplomáciai szinten alkudozott¹³) tömeges elvándorlási folyamatának a beindulását jelentette. Erre a periódusra vonatkozóan, ezt a két etnikai kategóriát kivéve, nincs információnk arra vonatkozóan, hogy a magyar nemzetiségűek migrációja (törvényes vagy törvénytelen) kiemelkedő lett volna. Ugyanígy az irreguláris kivándorlást (a disszidálást) illetően sincsenek arra utaló információk, hogy ez jelentős mértékű lett volna. A romániai magyarok esetében mind a legális, mind az irreguláris kivándorlás célországai többnyire a kommunista tömbön kívüli országok voltak¹⁴, de az adott kontextust figyelembe véve, viszonylag jelentős arányban választották Magyarországot¹⁵, így, 1958-1987 között összesen 7520 volt román (túlnyomórészt magyar nemzetiségű) állampolgárt honosítottak Magyarországon (Tóth P. P. 1997:115).

Gátszakadás: migrációs hullám 1987-1993

A nyolcvanas évek közepére a Ceausescu-féle "szultanisztikus"¹⁶ kommunista totalitarizmus és más kelet-európai kommunista államok közötti távolságok egyenesen kihívóakká váltak. Egyrészt a romániai csökkenő életszínvonal és például a Magyarországon egyre hangsúlyozottabban körvonalazódó fogyasztói társadalom, illetve a romániai hatalomgyakorlás egyre autoriterebb eszköztáráról és retorikájáról, és a relatíve liberálisabb kommunista rendszerek közötti különbségek egyre nyilvánvalóbban mélyültek. De talán még negatívabban hatott az a radikális

iránykülönbség, ami a román különút és a Kelet-Európában és Szovjetunióban egyre inkább érvényesülő (a kommunista hatalmi struktúrák fokozatos devolúcióját fokozatosan végrehajtó) politikai irányvonalak között egyre észlelhetőbb volt. Mindez fokozatosan, de egyértelműen, elidegenítette az állampolgárokat az államtól, ami, többek között, a fokozódó legális és irreguláris kivándorlás formájában nyilvánult meg. Amint az a 3-as táblamellékletben is egyértelműen látható, a nyugati államokban menedékjogot kérő román állampolgárok száma a nyolcvanas évek második felében fokozatosan és konstans módon emelkedik, az 1985 előtti évi átlag 3 ezres szintről, az 1989-es majdnem 15 ezres szintig. A legális kivándorlás egészen a nyolcvanas évek utolsó két évéig nem módosul számottevően, viszont, amint az az 1-es táblamellékletben látható, 1988-1989-ben jelentősen megugrik.

A Ceausescu rendszer a nemzeti partikularizmus retorikai túlhajszolásával, egyre agresszívebb és primitíven etnocentrikus diskurzussal próbálta legitimálni Románia különutas politikáját (Verdery, K. 1991, 1996), ebben a magyarok számára az ősellenség szerepe osztatott ki. Mindennek a jegyében a hatalom etnokráciája és homogenizációs stratégiái csak fokozták az erdélyi magyarok és az kommunista hatalom közötti elidegenedést.

Tehát a nyolcvanas évek közepén a romániai magyarág egyrészt elidegenedett egy olyan államtól, amely pusztán ideologikus célok megvalósításában, a népességét egyszerűen erőforrásnak¹⁷, mi több, eszköznek tekintette és kezelte. Másrészt elidegenedett egy olyan államtól, amely nem tekintette a magyarokat a nemzet tagjainak, mi több, a politikai színpjátékok nemzetmegjelenítő dramaturgiai megoldásaiban egyre gyakrabban osztották a magyarokra az ősellenség szerepét.

Mindezekhez a taszító tényezőkhoz hozzá kell tenni azt is, hogy a nyolcvanas évek vége felé Magyarország szívó hatása egyre határozottabban körvonalazódik. A *legvidámabb barakk* mind az életszínvonal, mind politikai közhangulat tekintetében, legalábbis az erdélyi magyarok számára, egyre inkább összehasonlítási alapként kezdett működni, így a magyarországi reformfolyamatokra való rálátás következtében a romániai helyzet szürke árnyalatai még sötétebbnek tűnhettek. Mindehhez hozzátehető az is, hogy a magyarországi politikai közhangulat változása során a nemzeti szolidaritás, a határon túli (főleg erdélyi) magyarok kérdésköre egyre hangsúlyosabban és kiemelt politikai, közösségi értéként tételeződött. Ez a retorikán túl is megnyilvánult abban, ahogyan a magyar társadalom és a hivatalosságok kezelték a romániai magyar menekülteket. Tehát általában a magyarországi lehetőségek, sajátosabban a fogadás pozitív kontextusa erős szívóhatásként hatott a romániai magyarokra.

Mindennek jegyében a nyolcvanas évek utolsó részében gátszakadásként megindult romániai migrációs folyamatokban a romániai magyarság kivándorlása sajátosan elkülönülő vonulatot képviselt. Egyrészt a migráció irányát illetően: Magyarország kiemelten mint olyan befogadó ország jelent meg, amelyben a hatóságok és a társadalom nemzeti alapokon megnyilvánuló szolidaritása konkrét segítséget jelentett a kitelepedéssel vagy meneküléssel járó átmeneti helyzet nehézségeinek az áthidalásában. Másrészt a romániai magyarok kivándorlásában az általánosabb gazdasági és politikai motivációk mellett jelentős szerepet játszottak a sajátos identitásfeltő motivációk is.

Általában a Romániából kiinduló migráció, de sajátosan a romániai magyarok Magyarország irányú elmozdulása a nyolcvanas évek közepén kezdett körvonalazódni, 1988-89-ben tört ki, és a kilencvenes évek elején, a megváltozott politikai kontextusban és a megváltozott utazási és kitelepedési feltételek közepette érte el a csúcspontot, és hozzávetőleg 1992-1993-at tekinthetjük ennek a migrációs hullám bezáró évének. Általában a romániai kivándorlást illetően pusztán a kitelepedők és a menedékjogot kérő román állampolgárok számának az alakulása alapján következtethetünk arra, hogy a ciklus lezárult. A Magyarország irányú vándorlást illetően 1993 mint a migrációs hullám lezáró éve egyrészt a vándorlási statisztikák alapján is fenntartható, de más érvek is felhozhatók. Így például az, hogy 1993-ban szavazták meg az új állampolgársági és idegenrendészeti törvényt, amely paragrafusai szerint a határon túli magyarok kedvezményezett kategóriaként jelennek meg, de ez nem mentesítette őket "az általánosságban érvényes, szigorúbb bevándorlási, honosítási követelmények teljesítésétől" (Tóth J. 1994:102).

Ebben a hullámban Magyarország irányában hozzávetőleg 120 000 romániai magyar mozdult el¹⁸.

Migrációs rendszer

1990-t követően Románia és Magyarország közötti migráció folyamatában átalakult az elmozdulások logikája, és egy sajátos migrációs rendszer körvonalazódott. A kitelepedés logikáját illetően, ha 1990 előtt ez elvben egy egyszeri döntést jelentett, és szimbolikusan egy utazásban konkretizálódott, az utóbbi évtized során átalakult egyfajta dinamikus adaptációs folyamattá. Ez azt jelenti, hogy az eltávozás nem minden esetben egy átgondolt döntés eredménye, hanem a sorozatos elmozdulások (tanulás, munkavállalás) adminisztratív is megerősített következménye.

Ugyanígy a magyar állampolgárság megszerzése nem jelenti a kivándorlás tényét, hisz a térségen belül működő kettős állampolgársággal járó kétlakiság a térség olyan sajátos *bejárását* eredményezi, amelyet nem mindig tudunk a statikus állapotok rögzítésére kidolgozott statisztikákban megragadni.

A migrációs rendszert illetően elmondható, hogy a két térség (Erdély és Magyarország) közötti elmozdulások olyan sajátos folyamatokként strukturálódtak amelyek meghatározóvá váltak a két társadalom működését illetően. Ez talán leginkább a munkamigráció kapcsán érhető nyomon. Ez a folyamat már 1990-ben beindult, az elején többnyire illegális formában jelent meg, de a kilencvenes évek utolsó éveitől egyre inkább növekedett a Magyarországon legálisan munkát vállaló román állampolgárok száma. Így például 1996-ban 8526 román állampolgár vállalt hivatalosan munkát Magyarországon, de 1999-ben a számuk már 14 132-re növekedett (Illés S. 2002:73), kihangsúlyozandó, hogy ezen a növekedésen belül a manuális munkakörben alkalmazottak száma növekedett inkább (Illés S. 2002:75). A változásokat jól jelzi az is, hogy egyre több romániai újsághirdetésben kínálnak magyarországi munkalehetőséget, tehát a munkaerő rekrutációja intézményesül, és már a kibocsátó térségben kezdődik el, ami feltehetőleg azt jelenti, hogy az erdélyi magyarok munkamigrációja egyre kevésbé spekulatív jellegű elmozdulás, és egyre formálisabban intézményesül. Ez az alakulás nem egyszerűen a magyarországi munkavállalás hatósági ellenőrzésének a hatékonyabbá válásáról szól, hanem arról, hogy a magyar munkaerőpiac egyensúlyának a fenntartásában jelenleg is, de főleg középtávon jelentős szerepe van a határon túli magyarok beáramlásának (Illés S. 2001:384).

Már a munkamigráció folyamatában végbemenő változások is mutatják, hogy 1992-1993 után jelentős módon átalakul a migráció jelensége, a körvonalazódott migrációs rendszernek jelentős szerepe van a migrációs folyamatok fenntartásában és generálásában. Ami kiemelendő (és a romániai magyarság számának az alakulása szempontjából kihangsúlyozandó), az a különböző elmozdulási folyamatokban résztvevők korszerkezete. Egyrészt az 1988-1994 között Romániából érkezett bevándorló népességnek a többi származási országból érkezettekhez viszonyított átlagéletkora a legalacsonyabb volt, abban a periódusban a 0-34 éves korcsoportok az összes romániai bevándorló 70,9%-t jelentették (Tót Pál Péter 1997:80, 82). Ez a jellegzetesség megmaradt az évezred végén is. 1999-ben a Magyarországon bevándorlási engedéllyel rendelkező népesség körében a 0-34 éves korcsoportok összesen 60,67%-ot jelentettek, ez az arány a román állampolgársággal rendelkezők alcsoportján belül 68,45%-ot tett ki.¹⁹

Mindennek nagyon fontos következménye van a romániai népességfogyás elemzésében. Ugyanis a romániai magyarság természetes népmozgalmi mutatóit nem ismervén csak kikövetkeztethetjük, hogy milyen volt a nemzetiség-specifikus termékenység. De ezt statikusan az 1992-es korszerkezet szerint számoljuk, és nem vegyük figyelembe, hogy a népesség számának az alakulásában a kivándorlás nemcsak abszolút mértékben csökkentette a népességszámot, hanem hangsúlyozottan korspecifikus jellegénél fogva ún. strukturális csökkenést is eredményezett. Ez pontosan azt jelenti, hogy a kivándorlás főleg a be nem fejezett termékenységű korosztályokból történt meg, ami módosítja azt a korszerkezetet, amelyből kiindulva számításokat végezhetünk, tehát a migrációnak a hatása aggregálódik a természetes népmozgalmi folyamatokban. Egyszerűbben fogalmazva: inkább azok mentek el, akik szülhettek volna, tehát eleve kevesebben maradtak, akik ténylegesen szültek.

Tehát a magyarság fogyásának az okaira vonatkozó becslések eleve problematikusak, hisz nincsenek pontos adataink a nemzetiség-specifikus természetes népmozgalmi mutatókra, nem ismerjük a kivándorlás tényleges nagyságát, és mindehhez hozzátettünk még egyet: a kivándorlás aggregáló határait a természetes népmozgalmi mutatókra.

Jegyzetek

¹ Lásd Varga E. Á. tanulmányát a *Magyar Kisebbség* jelen számában, Veres V. 2002a, 2002b, Horváth I. 2002

² Vö. Varga E. Á. 1998:133-136

³ A demográfiai átmenet és gazdasági szerkezet közötti migrációt gerjesztő összefüggésekről Székelyföldön lásd Venczel J. 1988a, 1988b.

⁴ Varga E. Á. 1998:133

⁵ A románok arányuknak megfelelően, a németek valamivel az össznépességi arányukon felül (Varga E. Á., 1998:154).

⁶ A régió magyar népessége 343 737 lélek volt 1880-ban, valamint 461 953 az 1931-1940-es referenciaperiódusban

(Venczel J. 1988a:117).

⁷ Csak 1880-1890 között hozzávetőleg 50 000 személy telepedett át Erdélyből az Ókirályságba (Varga E. Á, 1998:125).

⁸ A becslés csak hozzávetőleges, mindenképpen alapos statisztikai vizsgálódások szükségesek tisztázandó az ennek a vándormozgalomnak betudható népességvesztéséget.

⁹ Ezek jelentős része Dél-Erdélyből, illetve Bánságból érkezett, tehát a korabeli határokat figyelembe véve nemzetközi vándorlásnak, a jelenkori területeket véve referencia alapnak egyfajta sajátos politikai kontextusban lezajlott belső vándorlásnak tekinthető.

¹⁰ Lásd az 1-es táblamellékletet

¹¹ A zsidóság tömeges kivándorlása 1965-től kezdődött (Roth A. 1999:317)

¹² A szászok migrációja több hullámban történt. A második világháború kontextusában, illetve azt követően 1950-ig hozzávetőleg 200 000 személy Németországba (negyedük Ausztriába). 1968-ig, három-négy kiemelkedő évtől eltekintve évente kevesebb, mint ezer, 1969-től 2500-8500 között, erősen hullámzó, 1977-el kezdődően meghaladja a tízezret és 1988-ig évi 12-13 ezer körül mozog (Poledna R. 2001:126, 226).

¹³ Az NSZK és a román állam között 1978-ban aláírt egyezmény szerint a román állam, pénzügyi segély fejében, lehetővé teszi, hogy évi 10-15 ezer német hagyja el Romániát (Münz, R. Ohliger R.2001:70)

¹⁴ Ausztria és Svédország, főleg vegyes házasságban, vagy német felmenőkkel is rendelkező esetében az NSZK.

¹⁵ A nyolcvanas évek közepén a Romániából kitelepedő magyar nemzetiségűek egyharmada, illetve annál valamivel kevesebb választotta Magyarországot, lásd a 2-es táblamellékletet.

¹⁶ Az államot személyesen kisajátító, a hatalmat személyesen és ellenőrzés nélkül gyakorló Ceausescu rendszer jellemzése (Linz, J., Stepan, A 1996)

¹⁷ Lásd a kommunista Románia demográfiai politikáját, amely lényegében nem jelentett mást, mint a női test reprodukív orgánumként történő államosítását (Kilgman, G. 1998:113)

¹⁸ Nagy Boldizsár becslése 1994:125

¹⁹ Az adatokat, amelyek alapján az arányokat kiszámítottuk, lásd Illés S. 2002:89-90

Táblamelléletek

1-es táblamelléklet

Kivándorlás Romániából, a főbb nemzetiségek szerint 1975-2000 között

Év	Összesen	Román	Német	Magyar	Zsidó	Más
1975	10 701	3 274	4 292	701	2 176	258
1976	9 336	3 201	3 200	759	1 999	177
1977	17 810	4 778	9 809	1 417	1 404	402
1978	19 780	5 856	10 993	1 361	1 201	369

1979	17 084	6 134	8 617	1 058	978	297
1980	24 712	8 276	13 608	1 388	1 087	353
1981	20 966	8 260	9 948	1 329	1 088	341
1982	24 374	9 750	10 954	1 855	1 401	414
1983	26 300	9 592	13 441	1 697	1 187	383
1984	29 894	10 667	14 425	2 540	1 729	533
1985	27 249	10 274	12 809	2 432	1 159	575
1986	26 509	9 412	11 034	4 144	1 086	833
1987	29 168	11 477	11 639	3 845	1 274	933
1988	37 298	12 879	10 738	11 728	1 048	905
1989	41 363	14 745	14 598	10 099	1 008	913
1990	96 929	23 888	60 072	11 040	745	1 184
1991	44 160	19 307	15 567	7 494	516	1 276
1992	31 152	18 104	8 852	3 523	224	449
1993	18 446	8 814	5 945	3 206	221	260
1994	17 146	10 146	4 065	2 509	177	249
1995	25 675	18 706	2 906	3 608	131	324
1996	21 526	16 767	2 315	2 105	191	148
1997	19 945	16 883	1 273	1 459	136	194
1998	17 536	15 202	775	1 217	198	144

1999	12 594	11 283	390	696	111	114
2000	14 753	13 438	374	788	66	87

*Forrás CNS, 1993:143; CNS, 1994:150-151; CNS, 2001

2-es táblamelléklet

A magyar nemzetiségű román állampolgárok és a Magyarországra kitelepedő román állampolgárok számának alakulása 1985-2000 között*

Év	N1 - a magyar nemzetiségű kitelepedők	N2 - Magyarországra itelepedő román állampolgárok száma	N2 - N1
1985	2432	762	-1670
1986	4144	1184	-2960
1987	3845	1262	-2583
1988	11728	10529	-1199
1989	10099	11163	1064
1990	11040	10636	-404
1991	7494	4427	-3067
1992	3523	4726	1203
1993	3206	3674	468
1994	2509	1779	-730
1995	3608	2509	-1099
1996	2105	1485	-620

1997	1459	1244	-215
1998	1217	1306	89
1999	696	774	78
2000	788	881	93

*1985-1989 között Roth A., 1999:323, az ezt a periódust követő adatsorok CNS 2001

3-as táblamelléklet

A nyugat-európai államokba, illetve Ausztráliába, Kanadába és az USA-ba menedékjogot kérő román állampolgárok számának az alakulása 1980-1991 között*

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
2864	4327	4643	2479	2445	3303	5570	5360	8284	14864	64325	65496

*UNCHR 2001

4-es táblamelléklet

A főbb fejlett országokba menedékjogot kérő román állampolgárok számának az alakulása 1992-2001 között*

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
119084	89227	23143	15577	10418	11140	9364	9330	9665	7956

*UNCHR 2001, 2002

Könyvészet

1. Brubaker, Rogers (1998) 'Migrations of Ethnic Unmixing in the "New Europe"' In *International Migration Review* Vol. 32, Winter (1998), 1047-1065
2. Horváth István (2002) 'A romániai magyar kisebbség Magyarországra irányuló mozgása' in *Harmadik folyam*, XIII/2, 2002 Február, 31-47 p.
3. Kligman, Gail (1998) *The Politics of Duplicity. Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania* Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press
4. Linz, Juan J., Stepan, Alfred (1996) *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America and Post-Communist Europe* Baltimore: The John Hopkins University Press
5. Münz, Rainer, Ohliger Rainer (2001) 'Migrations of German People to Germany : A Light on the German Concept of Identity' in *The International SCOPE Review* Volume 3 (2001), Issue 6, pp. 60-74

6. Poledna, Rudolf (2001) *Sunt ut sunt. Aut non sunt? Transformari sociale la sasii ardeleni, dupa 1945* Cluj: Presa Universitara Clujeana
7. Roth, Andrei (1999) *Nationalism sau democratism* Editura PRO EUROPA
8. Venczel József (1988b) *Néhány adat a székely kivándorlás háttéréről* először megjelent 1936-ban, in Venczel József (1988), pp. 101-107
9. Venczel József (1988a) *A székely népfelleg* először megjelent 1942-ben in Venczel József (1988), pp. 108-122
10. Venczel József (1988c) *Erdélyi föld - Erdélyi társadalom* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, pp. 108-122
11. Verdery Katherine (1996) *What Was Socialism, and What Comes Next?* Princeton/New Jersey
12. Verdery, Katherine (1991) *National Ideology under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania*, Berkeley: University of California Press
13. Veres Valér (2002a) 'A romániai magyarság létszámcsökkenésének okai a 20. század utolsó negyedében' *Korunk* Harmadik folyam, XIII/2, 2002 Február 4-18 p
14. Veres Valér (2002b) 'A romániai magyarok demográfiai viszonyai a 2002. évi népszámlálás előzetes adatai tükrében' in *Demográfia* [2002] XLV Évf. 2-3, 319-337 p
15. UNCHR (2001) *Asylum Applications in Industrialized Countries 1980-1999* Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees - Population Data Unit. Population and Geographical Data Section
16. UNCHR (2002) *UNCHR Statistical Yearbook 2001* Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees
17. UNCHR (2000) *Asylum Trends in Europe, 2000. Trends in Asylum in 24 European Countries by Country of Asylum, Origin, Month and Year - Part II* Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees - Population Data Unit. Population and Geographical Data Section, lásd <http://www.unhcr.ch/statist/main.htm> (20 March 2002)
18. Tóth Judit (1994) 'Kívánatos immigránsok? Az állampolgársági és idegenrendészeti törvényről' in Sík Endre és Tóth Judit (szerk.) *Jönnek? Mennek? Maradnak?* Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete. Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1993, 98-110 p.
19. Nagy Boldizsár (1994) 'Menedék és remény' in Sík Endre és Tóth Judit (szerk.) *Jönnek? Mennek? Maradnak?* Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete. Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1993, 119-129 p.
20. Illés Sándor (2002) 'Külföldiek Magyarországon az Európai Unióból' in Illés Sándor és Lukács Éva (szerk.) *Migráció és statisztika* Budapest: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, 69-96 p
21. Illés Sándor (2001) 'A belföldi vándormozgalmak alakulása és népesedési összefüggései' in Cseh-Szombathy László és Tóth Pál Péter (szerk.) *Népesedés és népességpolitika* Budapest: Századvég Kiadó, 363-394 p.
22. Tóth Pál Péter (1997) *Haza csak egy van? Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon (1988-1994)* Budapest: Püski
23. CNS (1993) *Anuarul statistic al României 1993* Bucuresti: Comisia Nationala pentru Statistica
24. CNS (1995) *Anuarul statistic al României 1995* Bucuresti: Comisia Nationala pentru Statistica
25. CNS (2001) *Anuarul statistic al României 2001* Bucuresti: Comisia Nationala pentru Statistica

- Varga E. Árpád: A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól
- Benedek Gyula: Vélemény Varga E. Árpád *A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól* c. tanulmányáról
- Horváth István: A migráció hatása a népesség előszámítására
- Kiss Tamás: A népességfogyás "kontextusa" - válasz Varga E. Árpád vitaindító tanulmányára -
- Sebők László: Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához
- Szilágyi N. Sándor: Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra
- Veres Valér: A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról
- Dr. Görömbei Sára: Demográfiai kutatás a kárpát-medencei magyarság fogyásának okairól
- Rónai András: Erdély népességi viszonyai
- Vita Sándor: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás köteteiben
- Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben
- Dr. Oberding József György: Adatok az erdélyi magyar középosztály termeléséhez
- Dr. Kovács Alajos: A nemzetiségi statisztika problémája
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság nem szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján
- Rostás Zoltán: Előszó A. Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához* c. írásához
- Anton Golopentia: Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához
- Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportja (Jarábik Balázs, Csirik Zsolt, Gál Gábor): Memorandum: a Szlovák Köztársaság által a magyar kedvezménytörvény módosításához kidolgozott jegyzék jogi elemzése
- Richard Jenkins: Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom
- Horváth Réka: Az RMDSZ céljainak változása az elmúlt tizenkét év során
- Veress Emőd: A prefektusi tisztség az önkormányzati rendszerben és az alkotmánybírói gyakorlatban
- Császár Melinda: A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban
- Kádár Magor: Az érem másik oldala: a státustörvény az erdélyi román köztudatban és a román nyelvű írott sajtóban

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék